

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.44>

Марущак О.В., м. Вінниця
Коломієць К.Є., м. Вінниця
Долечек Д.Г., м. Вінниця
e-mail: ksanamar77@gmail.com

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. У статті здійснено комплексний аналіз тенденцій та особливостей розвитку сучасного українського декоративно-ужиткового мистецтва, яке на початку XXI ст. становить комплексне та багатовекторне явище на перетині багатовікової народної традиції та інноваційних художніх пошуків. Досліджено функціональну трансформацію ДУМ. Визначено, що традиційна основа ДУМ, сформована народними ремеслами, слугує семантичним і формотворчим ресурсом для митців, які здійснюють творчу рефлексію щодо спадщини, використовуючи архетипічні символи. Розкрито ключові структурні трансформації та тенденції. Обґрунтовано, що сучасне ДУМ виконує бінарну функцію, зокрема сприяє збереженню культурної спадщини та водночас забезпечує конкурентоспроможність української візуальної культури на світовому ринку. Висвітлено роль інституційної мережі у підтримці методологічної якості та безперервності поколінь митців.

Ключові слова: сучасне декоративне мистецтво, декоративно-ужиткове мистецтво, народні ремесла, трансформація, міждисциплінарність, художній об'єкт, технологічна багатовекторність, національна ідентичність.

Abstract. The article provides a comprehensive analysis of the trends and features of the development of modern Ukrainian decorative and applied art, which at the beginning of the 21st century constitutes a complex and multi-vector phenomenon at the intersection of centuries-old folk tradition and innovative artistic searches. The functional transformation of decorative and applied art is studied. It is determined that the traditional basis of decorative and applied art, formed by folk crafts, serves as a semantic and form-forming resource for artists who carry out creative reflection on heritage using archetypal symbols. Key structural transformations and trends are revealed. It is substantiated that modern decorative and applied art performs a binary function, in particular, it contributes to the preservation of cultural heritage and at the same time ensures the competitiveness of Ukrainian visual culture in the world market. The role of the institutional network in supporting methodological quality and continuity of generations of artists is highlighted.

Keywords: modern decorative art, decorative and applied art, folk crafts, transformation, interdisciplinarity, artistic object, technological multi-vectority, national identity.

Сучасне декоративне мистецтво України становить комплексне та багатовекторне явище, що знаходиться на перетині багатовікової традиції народної творчості та динамічних інноваційних художніх пошуків. У XXI ст. цей вид мистецтва набув нового змісту, ставши засобом самовираження митців, способом збереження національної ідентичності та важливим елементом культурної дипломатії. Спираючись на синтез традиційних ремесел, актуальних дизайнерських стратегій, живописних методів та інноваційних технологічних рішень, сучасне декоративне мистецтво демонструє динамічний розвиток. Цей процес супроводжується функціональною трансформацією, зокрема відбувається демаркація від його виключно утилітарно-побутової функції з подальшою інкорпорацією в контекст сучасної візуальної та художньої культури як автономної мистецької форми.

Українське декоративне мистецтво має глибоко вкорінену історико-культурну генезу. Витоки його сягають народних ремесел – гончарства (Опішня, Косів), ткацтва та килимарства (Решетилівка), художньої вишивки (Полісся, Поділля, Гуцульщина), художніх розписів (Петриківка, Самчики), різьблення по дереву. Сучасні митці застосовують принцип творчої рефлексії щодо цієї спадщини. Сучасні митці активно звертаються до цих традицій, поєднуючи народні мотиви з сучасною естетикою. Центральне місце у цьому процесі займає український орнамент – система стійких

знакових елементів, що відображають міфопоетичну картину світу. Зокрема, символи дерева життя, птахів (як провісників світла), квіткових і солярних орнаментів виступають у декоративних панно, керамічних виробах і розписах як архетипічні уособлення краси, добробуту та духовності.

Таким чином, традиція у сучасному декоративно-ужитковому мистецтві (ДУМ) функціонує не як музейний експонат, а як семантичний і формотворчий ресурс для формування актуальної художньої мови.

На відміну від класичного підходу, що часто обмежувався природними матеріалами (глина, льон, дерево), сучасне декоративне мистецтво активно експериментує з матеріалами, що передбачає їх синтез, наприклад: скло та метал (у монументальній скульптурі та ювелірній справі); полімери та композити (для створення інсталяцій та об'єктів); текстиль (з використанням новітніх видів тканин і волокон); дерево (часто у поєднанні з іншими текстурами, наприклад, епоксидною смолою).

В українській сучасній художній кераміці спостерігається біполярність процесів, зокрема збереження традиційної ручної роботи (ручна ліпка, ангобування) поєднується з цифровим моделюванням форм (3D-друк, лазерне різання) і застосуванням інноваційних глазурей. Це дає змогу досягати водночас витонченої ужитковості й монументальності скульптурних форм.

Схожі процеси відбуваються у художньому склі, де засвоєння технік ф'юзингу (спікання), молірування (гнуття) та гутного скла наближає декоративні об'єкти до станкових творів.

Текстильне мистецтво відійшло від суто орнаментальної функції. Сучасні художники активно застосовують авторські техніки фарбування (батик, шиборі – японська техніка резервного фарбування тканин), складні аплікації та об'ємну вишивку, перетворюючи панно на абстрактні або фігуративні арт-об'єкти. Традиційна українська вишивка, зокрема, переживає ренесанс через перенесення архаїчних схем на нетипові матеріали та сучасний одяг, що підсилює її роль як коду національної візуальної комунікації.

Особливістю сучасного українського ДУМ є діалектика гармонійного співіснування архаїчних символів із сучасною художньою мовою. Ця взаємодія виходить за межі створення традиційних побутових виробів і набуває ознак крос-дисциплінарності.

Низка художників застосовує мотиви Петриківського та Самчиківського розпису – приклади українського декоративного феномену, – але подає їх у новому контексті та масштабі. Ця трансформація відображається у трьох основних напрямках:

- монументалізація та урбаністична інтеграція передбачає експансію орнаменту з камерної площини на великі архітектурні форми. Перенесення традиційного розпису на мурали та фасади будівель забезпечує його інкорпорацію у публічний простір, надаючи декоративному елементу ознак монументального мистецтва;

- інсталяційні та концептуальні практики полягають у використанні елементів ДУМ як компонентів великомасштабних інсталяцій та арт-об'єктів. У цьому контексті вони перестають бути суто естетичними, набуваючи соціального, філософського чи нарративного навантаження;

- дизайн, цифровізація та гібридизація передбачають активну інтеграцію традиційних символів у сучасний дизайн-простір, зокрема у предмети інтер'єру (меблі, освітлювальні прилади). Водночас відбувається транскодування цих візуальних кодів у галузь цифрових проєктів (анімаційні форми), що розширює функціональні межі декоративного мистецтва та його аудиторію.

Така художня стратегія свідчить про перехід від концепції «ужитковості» до концепції «художнього об'єкта» (Art Object), за якою декоративність постає не лише функціональною ознакою, а й самодостатньою естетичною цінністю.

Нині декоративне мистецтво активно функціонує в тривимірному культурному просторі – музейному, галерейному та публічному (урбаністичному). Ця активізація свідчить про

зростання його статусу у вітчизняній культурі.

В Україні склалася розгалужена мережа інституцій та заходів, які підтримують і популяризують ДУМ:

– спеціалізована фестивальна та виставкова діяльність є одним з основних механізмів функціонування декоративно-ужиткового мистецтва. Регулярно проводяться загальнонаціональні фестивалі широкого профілю, наприклад, «ЕтноАрт» та «Український АртФест», що забезпечують комплексну презентацію різних видів мистецтва. Водночас проводяться вузькоспеціалізовані заходи, зокрема, «Свято гончарства в Опішні», які фокусуються на конкретних ремеслах. Ці заходи створюють платформи для професійного обміну досвідом, наукової дискусії, а також демонстрації та апробації новітніх творчих доробків;

– галерейна активність відіграє важливе значення для комерціалізації та підвищення статусу декоративно-ужиткового мистецтва. Спостерігається зростання кількості приватних галерей, які спеціалізуються на продажу та просуванні високохудожніх об'єктів декоративно-ужиткового мистецтва. Така діяльність безпосередньо стимулює формування колекційної культури серед приватної та корпоративної аудиторії, що переводить вироби ДУМ з категорії ужиткових предметів у категорію інвестиційних художніх цінностей.

Заклади освіти виконують важливу, системну функцію у забезпеченні неперервності та розвитку традицій декоративно-ужиткового мистецтва в Україні. Їх роль полягає у збереженні методологічної бази та стимулюванні художніх інновацій.

Вони виступають водночас центрами трансляції ремісничих знань, що забезпечують систематичне вивчення, збереження та передачу архаїчних технологій і канонів народних ремесел і є необхідною умовою для підтримки методологічної якості творчого процесу та автентичності українського ДУМ; лабораторіями для художніх інновацій, де на основі академічних знань відбувається експериментальне засвоєння нових матеріалів і технік, а також формування авторських концепцій, що забезпечує оновлення художньої мови та інтеграцію ДУМ у сучасний світовий мистецький контекст.

Відтак, заклади освіти гарантують безперервність поколінь митців і синергію традиційного досвіду з актуальними творчими підходами, що є підґрунтям для сталого розвитку національної школи декоративного мистецтва.

Таким чином, сучасне українське декоративне мистецтво є динамічним, багатограним і культуротворчим явищем. Воно демонструє успішну інтеграцію традиційних ремісничих технік та актуальних художніх підходів, що формує його унікальний образ.

Основні тенденції розвитку ДУМ свідчать про його глибоку структурну трансформацію. Однією з тенденцій є перехід від ужитковості до статусу художнього об'єкта. Це досягається через реінтерпретацію народних символів, коли автентичні елементи використовуються для створення концептуальних, а не суто побутових, творів. Друга тенденція передбачає розвиток ДУМ шляхом активного застосування нових матеріалів і цифрових технологій, які не замінюють, а органічно поєднуються з ручною роботою. Це забезпечує як високу якість виконання, так і розширення виразних можливостей. Третя тенденція передбачає міждисциплінарність (крос-дисциплінарність), тобто мистецтво виходить за межі своїх традиційних видів і активно інтегрується у простір дизайну, архітектури та публічного мистецтва, що стирає межі між різними художніми сферами.

Таким чином, сучасне декоративно-ужиткове мистецтво виконує бінарну функцію: з одного боку, воно сприяє збереженню культурної спадщини та формує стійкий національний образ мистецтва, а з іншого – відкриває нові горизонти для творчого самовираження митців, забезпечуючи конкурентоспроможність української візуальної культури на світовому художньому ринку.

Список використаних джерел:

1. Marushchak O.V., Zuziak T.P., Savchuk I.V. Formation at students of pedagogical higher education institutions of esthetic idea by means of national ornament. *Modern Scientific Researches: The International Scientific Periodical Journal*. Issue 11. Part 1. 2020. С. 31-38.
2. Бойлен, Алексіс Л. Візуальна культура / пер. з англ. Г. Лелів. Київ, ArtHuss, 2021. 208 с.
3. Булавіна Н. Досвід візуального мистецтва в ритмі глобальних трансформацій. Нові моделі художньої дії. *Сучасне мистецтво*. 2019. № 15. С. 57-69.
4. Декоративний розпис в Україні. Різновиди Українського розпису. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Fk2uXn2io9Q>
5. Зузяк Т., Марущак О., Шешин Є. Інтеграційний підхід до навчання учнів ПТНЗ художньої обробки металу. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань, 2019. Вип. 2. С. 46-53.
6. Ліфінцева О. Творчість митця в комунікативному просторі культури: теоретико-методологічні засади дослідження. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2020. № 3. С. 35-39.
7. Марущак О.В., Довженко М.В., Мудрак Н.В. Стилзація та декоративна інтерпретація як особливий вид художньої творчості. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених: збірник наукових праць / С.Д. Цвілик (голова) [та ін.]*. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2024. Вип. 3. С. 34-39.
8. Марущак О.В., Кравець В.М. Роль музеїв у контексті популяризації та навчання дітей дошкільного і шкільного віку народного мистецтва України. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2022. Вип. 5. С. 139-143.
9. Марущак О.В., Масюк В.О. Декоративність як форма організації художнього образу. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2022. Вип. 5. С. 187-192.
10. Марущак О.В., Романенко Т.М., Шевченко М.О. Декоративно-ужиткове мистецтво як елемент підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до естетичного виховання учнівської молоді. *Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій середньої школи: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі Поділля», 2018. Вип. 1. С. 204-207.
11. Марущак О.В., Соловей В.В., Давидюк А.В., Хуан Чжічунь, Заєць Л.В. Створення художнього образу виробів декоративно-ужиткового мистецтва у проектно-художній діяльності. *Innovative development of science, technology and education*. Proceedings of the 4th International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Vancouver, Canada. 2024. Pp. 466-476.
12. Миленкова Р. Особливості адаптації об'єктів сучасного мистецтва у галерейному просторі. *Світогляд-Філософія-Релігія*. 2018. Вип. 13. С. 161-167.
13. Сучасне українське декоративне мистецтво: збереження національної своєрідності в умовах глобалізації: монографія / Бурковська Л., Істоміна Г., Кара-Васильєва Т., Клименко О., Косицька З., Сержант Л., Степовик Д., Студенець Н., Чегусова З. Київ: Мистецтво, 2019. 240 с.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.45>

Корницька Л.А., м. Хмельницький
Марченя Л.С., м. Хмельницький
e-mail: lorakrona@ukr.net

ШРИФТ ЯК ПОВНОЦІННИЙ ЕЛЕМЕНТ МИСТЕЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Анотація. Слід сказати, що шрифт виступає не лише як знаряддя лінійної передачі інформації, не просто набір літер, але й як засіб, що створює візуальну естетику, художню візуалізацію та емоційне сприйняття тексту. Шрифт може бути самостійним твором мистецтва, особливо у вигляді заголовків або заголовних літер-ініціалів, титульних сторінок книг, афіш, реклами тощо, де він виступає частиною унікальної художньої композиції. Щоб у цьому пересвідчитись, коротко розглянемо творчість у цій царині двох великих митців епохи Відродження: Альбрехта Дюрера та Ганса Гольбейна Молодшого.

Ключові слова: шрифт, мистецтво шрифту, Альбрехт Дюрер, Ганс Гольбейн Молодший, графічна культура.

Abstract. It should be said that a font acts not only as a tool for linear transmission of information, not just a set of letters, but also as a means of creating visual esthetics, artistic visualization and emotional perception of the text. A font can be an independent work of art, especially in the form of headings or initial letters, title pages of books, posters, advertisements, etc., where it acts as part of a unique artistic composition. To see this, let's briefly consider the work in this area of two great artists of the Renaissance: Albrecht Dürer and Hans Holbein the Younger.

Keywords: font, font art, Albrecht Dürer, Hans Holbein the Younger, graphic culture.

Шрифт – це повноцінний елемент культурного надбання, що поєднує в собі мистецтво та науку його створення і використання. Про це свідчить історія розвитку шрифтів, зокрема як мистецького явища, починаючи з епохи Відродження. Вагомий внесок у становлення мистецтва шрифту зробили німецькі митці Альбрехт Дюрер (1471-1528 рр.) та Ганс Гольбейн Молодший (1497-1543 рр.), чії праці заклали підґрунтя для подальшого розвитку європейської типографічної культури.

Розвиток мистецтва шрифту в епоху Відродження пов'язаний із переосмисленням форми літери як естетичного та структурного елементу візуальної культури. У цей період формується уявлення про шрифт не лише як засіб комунікації, а як об'єкт художнього конструювання, що відображає гармонію пропорцій, ритму та композиції.

Альбрехт Дюрер – «найяскравіша зірка німецького мистецтва», якого ще називають «північним Леонардо», художник, гравер, математик і теоретик мистецтва. Він був ученим, дослідження якого в галузі теорії перспективи і геометрії не застаріли й сьогодні [1].

Альбрехт Дюрер один із перших спробував осмислити шрифт як конструктивну систему, що підлягає законам пропорцій. У своїй фундаментальній праці «Чотири книги про пропорції» (Vier Bücher von menschlicher Proportion, 1528 р.) митець визначив математичні принципи побудови літер, застосовуючи геометричні фігури (квадрат, коло, трикутник) і запропонував підхід, за яким латинські капітальні літери можна вписувати в квадрат, поділений на частини (зазвичай на десять рівних сегментів) і будувати штрихи за визначеними радіусами дуг. Такий підхід переводить створення букв у площину строгого креслення, де художній жест підпорядковано геометричній логіці [2].

Альбрехт Дюрер прагнув до універсальної гармонії між частинами літери, розглядаючи її як своєрідну архітектурну форму. Його шрифтові побудови вирізняються точністю, симетрією та ритмічною врівноваженістю. Особливу увагу художник приділяв питанням модулювання та співвідношення товщини ліній, що наблизило його до створення наукової системи пропорційного шрифту. Розробки Дюрера мали вагомий вплив на розвиток ренесансної